

Olimpiyatın Kökleri

Bundan 2300 yıl önce, Yunanistan'da zaman 'olimpiadlarla' (dört yıllık periyotlar) ölçülüyor ve olimpiyat oyunları spora son derece düşkün bir toplumda, bugünün Grand Prix ya da Grand Slam organizasyonlarını aratmayan yarışma serilerinin yalnızca bir kısmını oluşturuyordu. Olimpiyatların yanı sıra, Pythian, Isthmian ve Nemean oyunları oynanıyordu. O sıralarda Atina'da, Isthmian'da yarışabilecek kadar iyi bir güreşçi, antrenmandan sonra da jimnazyumda kalıp, zamanını bir süre daha orada geçirmeyi düşünmüş; bu sırada, kendi kendisine "bundan sonraki yaşamımı geçirmenin en iyi yolu nedir acaba?" diye sormuş olabilir.

Büyük olasılıkla güreşçimiz kendi sorusunu kendi yanıtlamıştı: "İnsan tüm yaşamını spor karşılaşmaları içinde geçirmeli".

AYNI YANITI bulan Eflatun da uyarlıkta spora baş köşeyi uygun görmüştü. Oysa, spor oyunları insanlığın ortaya çıkışından bu yana, hemen her toplumca çeşitli biçimlerde oynandıysa da, çoğunlukla, insanlık tarihiyle koşut kabul edilmeye layık görülmemiştir. Uluslararası Felsefi Spor Çalışmaları Topluluğu'nun eski başkanı Drew Lyland da, "Eflatun ve Aristo'dan sonra hemen hiçbir filozof sporun felsefi açımları, konusuna kafa yormadı" diye belirtiyor; "ta ki, 19. yüzyıla, Nietzsche'ye kadar..."

Günümüzde sporun daha yoğun ilgi gördüğü kesin; ancak bu, eğlenceye ayrılan sürenin ortalamasının yükselişi ve gelişen teknolojinin spor olaylarını izlemeyi kolaylaştırması ile ilintili bir olgu. Olympia şehrindeki "resmi" olimpiyatların başlangıcı İ.Ö. 776'ya tarihleniyorsa da, bölgede yüzyıllar öncesinden beridir "gayriresmi" karşılaşmalar olduğu kesin. Spor karşılaşmalarının tarihi, Mısır, Çin ve Amerika kıtası uygarlıkları ele alındığında bundan da önceki yüzyıllara uzanıyor. Hollandalı tarihçi Johan Huizinga'nın, bu alanın klasiği sayılan kitabı, Homo Ludens: Kültürde Oyun Ögesi Üzerine Bir Çalışma'da da belirtildiği gibi, hayvanlar da oynamakla kalmıyor, "aynı bir insan gibi" oynuyorlar. Oyun, doğaldır ki hep yaşamın diğer önemli öğeleriyle ilişkilendiriliyor. Başta takım çalışması geliyor ki, onun da kökeni avcılık olmalı. Bunun ötesinde, akla gelebilecek tüm oyun türlerinin askeri etkinliklerden, savaştan eğitim çalışmalarından ve gösteri yarışmalarından türediği söylenebilir. Luxor'da bulunan duvar resimlerinden, İÖ 12. yüzyılda sırf eğlence için eskrim karşılaşmaları yapıldığının delillerini

1950'de çekilmiş fotoğraftaki, yaklaşık 200 metreden aşağıya ayağına urgan bağlı olarak atlayan Malenezyalı, yetişkin bir erkek olduğunu kanıtlamayı amaçlıyor. Oxford Üniversitesi'nin 'Tehlikeli Sporlar Kulübü' 1979'da aynı numarayı Bristol'deki bir köprüden atlayarak gerçekleştirdiğinde, 'Bungee Jumping' adını alan spor, Batı dünyasında bugün de süren gözdeliğini kazandı.

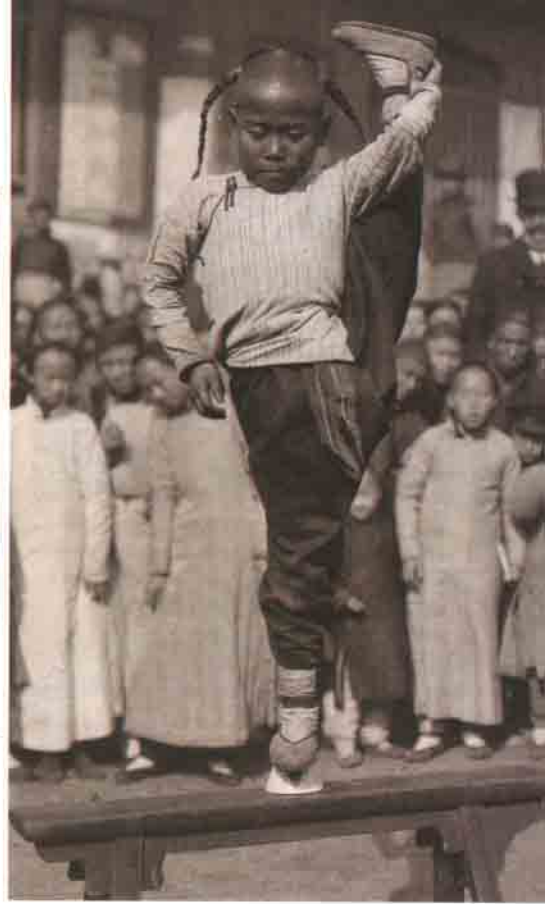
İtalyan vücut geliştirici Clevio Sabatino, sahne ve sirk çadırlarında ağırlık kaldırarak ve kaslarını sergileyerek büyük izleyici kitleleri toplayabilen ilk sporculardan. Bu gibi sporcuların sayesinde, ağırlık kaldırma, ilk modern olimpiyatlarda yarışılan branşların arasında yer almıştı. 1920'de, Çinli bir genç jimnastikçi, ters çevirilmiş bir çay fincanının üzerinde yükselerek yaptığı bir gösteriyle tren istasyonuna toplanmış olan izleyicilere gösteri sunuyor.

elde edebiliyoruz. Yine arkeolojik bulgular, Asur'lu yüzücülerin bugünkü Olimpik yüzme disiplinlerine benzer biçimde yüzme yarışmaları düzenlediğini keşfediyoruz. Bunun yanı sıra, pek çok zaman diliminde ve bölgede, temel spor karşılaşmalarıyla ibadet törenleri arasında bir bağlantı olduğu göze çarpıyor. En azından, spor karşılaşmaları ve genel olarak tüm oyunların (en yabancı kanlı döğüşler de dahil) donuk ilahilerden daha motive edici olduğunu kabul etmek lazım. Eski Amerika yerlileri, oynadıkları top oyunlarını, Güneş ve Ay arasındaki çatışmanın yerdeki bir modeli olarak görüyorlardı. 1896'da Olimpiyatların yeniden başlamasına önyak olan Baron Pierre'de Coubertin, "Benim için spor, mabedi olan bir dindir, bir dost, bir ritüel..." demiştir.

Genel olarak ele alındığında, oynadığımız oyunların tüm insan ırkı için ortak tiplerde olduğu göze çarpıyor. Başka türlü, bowlingin, Mısır, Polonezya

1891 yılında Massachusetts'te James Naismith, iki portakal kasasını parçalayıp ilkel bir pota ürettiğinde basketbol doğmuştu. 1907'nin

Ruanda'sında, şampiyon bir yerli, Batılı konukların başlarının üzerinden uçarak gösteri yapıyor.

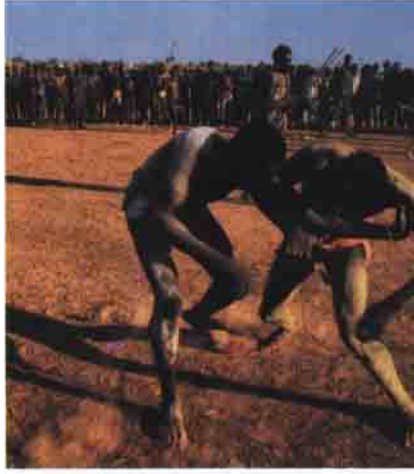
ve Almanya'da bağımsız olarak gelişmesi mümkün olabilir miydi? Önceleri taş parçaları, sonraları hayvan kafatasları ve sidik torbalarıyla oynanmaya başlayan top oyunları da antik çağda, dünya genelinde bir dağılım sergilemiştir. Atlarla yapılan yarışmaların da, "zengin ve asil" kralların bütün uygarlıklarda gözettikleri sporlar oluşu, değişmez gözlemlerden. Bugün artık hiçbir aristokratik unsur taşımayan olimpiyatlarda bile, zamanında at arabası yarışlarında kazanılan başarı arabanın sürücüsüne değil, takımın "sahibi" olan kişiye ait sayılır.

Sporun ilginç bir yönü, aslında adı dinlenme, eğlence gibi kavramlarla

Moğol güreşçileri, 1920'lerde, dünyanın en eski sporlarından birini gerçekleştiriyorlar. Sudan'da, kökü eskilere dayanan aynı geleneği izleyen Nubya yerlileri güreşiyorlar.

anılsa da, yaşamın en sıkı denetlenen unsuru oluşu. Yeni bir oyunu öğrenmeye girişen her çocuğun tipik sorusu şudur: "Peki kurallar ne?" İkel atalarımızdan bazılarının, töresel bir oyun sonrasında dinlenirken, o oyunun kurallarından yola çıkarak kabilenin düzeninin sağlanmasıyla ilgili sonuçlara vardığını hayal edebiliriz. Sporun değerlerimizin bir kısmını şekillendirdiği kesin; özellikle de, günümüzde çocuklar televizyonun başında milyonlarca oyuncuları izlerlerken. İnsanın aklına tarihçi Daniel Boorstin'in 35 yıl önceki bir kehanet geliyor: "Sahte olaylar çağında dünyada geriye kalacak iki yegâne gerçek olay sınıfı *suç* ve *spor* olacak."

Eski Yunan'da eşcinselliğin anlayışla karşılandığı, hatta prim yaptığı çok iyi biliniyor. Bugün spor mal pazarlamak ve başka hiçbir şeyi olmayan şehir ve okullara heyecan katmak ve

cila çekmek için kullanılıyorsa da, Eski Yunan'da erkeklerle oğlanların buluşması için aracı görevi üstleniyordu. "Jimnazyum" teriminin kökü "gymnos", sporla ilgili bir anlam içermez; "çıplak" demektir. Olimpiyatlarda yarışan atletler anadan doğma çıplak erkeklerdi ve izleyici kiltesi de, Demeter rahibesi hariç erkeklerden oluşuyordu.

Oyunun evrensel olduğu gerçeğine rağmen, belli bir tip sporun seçimi kişisel tercihlere dayanıyor. İngiliz adalarının farklı bölgelerinden yola çıkıp Amerika'ya yerleşen ilk göçmenler, bu yeni kıtada, çok farklı spor türlerinin doğmasına yol açmışlardı.

İngiltere'nin doğusundan yola çıkan Püriten'ler, New England köylerinde kümelenmişler ve topluluk koordinasyonu gerektiren beyzbol ve futbolu geliştirmişlerdi. 1639'da Massachusetts'te kurulan askeri üste, za-

manın bir kısmı, hep birlikte gerçekleştirilen spor etkinliklerine ayrılmıyordu. İngiltere'nin kuzeybatı bölgesinden gelen Cavalier'ler ve uşakları ise, her türlü kanlı sporu el üstünde tutmuşlar, yerleştikleri yere göre, kuştan geyiğe uzanan bir çeşitlilikte, bulabildikleri her hayvanı vurarak avlanmışlardır. Erkekler aynı zamanda at yarışlarına ve bu yarışlarda girilen bahislere kafayı takmışlardı. Bir başka bölgede ise dövüş sporları revaçtaydı. Bu geleneği yaratanlar, savaşın eksik olmadığı sınır bölgelerinden göçerek gelmiş topluluklardı. Bunlar, güreşin yanı sıra, atlama, koşma, fırlatma gibi eylemler içeren spor dallarına ilgi gösteriyorlardı. Bu etkinliklerde sakatlanma ve kör kalma, sık rastlanılan bir durumdu.

Eski Yunan'da yapılan olimpiyatlarda içki içme yarışmaları, şarkı yarışmaları ve bunun gibi etkinlikler de vardı. Socrates, günümüzde mali sıkıntılar çekilirken son verilen iki olgunun, *sanat* ve *sporun* insan gelişiminin iki temel anahtarı olduğunu vurgulamıştı. Yine de Eski Yunan olimpiyatlarını fazlaca yüceltmemek gerekli. Özgür erkekler, onların köleleri ve cariyelerinden oluşan bir grubun katılımıyla gerçekleşen bu olimpiyatlar için yaygın sanının aksine, savaşlar ertelenmiyor, katliam ve sömürü olimpiyatlardan uzak tutulmuyordu. Başarılı atletler arasındaki en ünlü slogan, "Daha hızlı, daha yükseğe, daha ileri" değil, "ya yengi, ya ölüm" dü. Maya ve Aztek uygarlıkları bu sloganı daha da

Sicilya'daki bir Roma villasında bulunan mozaikte, günümüzün plaj voleybolunu andıran bir sporla uğraşan iki kişi görülüyor. İÖ 9. yüzyılda, Hitit Uygarlığı'nda, atlı savaş arabalarının sportif amaçlarla da kullanıldığı düşünülüyor. İÖ 5. yüzyıla ait bir mezar duvarı resminde, Yunan atlet bir bakıma, bu dünyadan ötekine sıçıyor.

İÖ 4000 Hiyeroglif kayıtları boksun Nil yöreninde yayılmaya başladığını gösteriyor.
3400-1500 Mısır mezarlarındaki duvar resimlerinde, koşu, yüzme, kürek, okçuluk ve güreş sporlarına ait illüstrasyonlara rastlanıyor.
1800 İrlanda'da yaklaşık İS 1180'e kadar sürdürülen ilk büyük spor yarışmaları organizasyonu yapılıyor.

1000 Meksika'da Olmek halkı küçük toparla futbol benzeri bir oyun başlatıyor.
776 Olympia'daki, kaydı bulunan ilk atletik karşılaşmaların başlangıcı.
490 Efsaneye göre, bir Yunan askeri, "Maraton"da Perslere karşı kazanılan zaferi haber vermek için, 40 kilometreye yakın bir uzaklığı koşarak kat ediyor. Da-

ha sonraları, uzun mesafe koşularına bu zaferin gerçekleştiği yerin adı verilir.
356 Prenses Kyniska, Olimpiyatları'daki at yarışlarından kazanan bir takımın sponsorluğunu üstlenen ilk kadın oluyor.
25 Şair Virgil'in Romalıların yaptığı bir spor olarak kürekçilikten bahsi.
İS 210 İngiltere'de kayda geçmiş ilk at yarışları.

393 Roma İmparatoru Theodosius, olimpiyatları bitiriyor.
11. yy İskoç oyunlarının başlangıcı
14. yy İtalya'da ve Almanya'da spor amaçlı eskrim başlatılıyor.
1363 Dövüş sporları ve okçuluktan daha popüler hale gelen futbol, hokey ve benzeri sporlar, savaş hazırlığı önceliği gerekçesiyle ill. Edward tarafından yasaklanıyor.

15. yy Kapalı tenis turnuvaları Fransa ve İngiltere'de popülerite kazanıyor.
1474 Cenevre'de atıcılık yarışmaları yapılıyor.
17. yy Hollanda'da yat yarışları başlatılıyor.
1715 Thames Nehrinde kürek yarışları başlıyor.
1719 İngiltere'nin ilk boks şampiyonu James Figg, bir boks

ciddiye almış ve kurban edilecek kişileri çoğunlukla, büyük spor karşılaşmalarında kaybedenler arasından seçmişlerdi.

Olimpiyatlarda profesyonel oyuncuların dışlanması girişimleri hep pratik sorunlara yol açmıştır. Olimpiyatları yeniden başlatan De Coubertin, Fransız asıllı oluşuna rağmen bir İngiliz hayranı olduğunu ve Olympia'dan çok Rugby ve Eton'a hac seferi düzenlediğini görüyoruz. Bunun ötesinde, olimpiyatları yeniden başlatabilmek için İngiliz desteğine muhtaçtı. Bu yüzden, İngiltere usulü bir yarışma düzenleyerek, profesyonel oyuncuları dışlamıştı. Profesyonel oyunculuğa izin vermemek bugün için adilce bir tavır gibi görünüyorsa da, o zamanlar aslında egemen sınıfın, fakir sporcuların var olma şansını yok etmek için uydurdukları bir numaraydı. Oyunculara para ödenmesine izin verilmesiyle, artık olimpiyatlar kendi kökenine daha fazla yaklaşıyor. Eski Yunan'da, kazanan oyunculara birer servet bağışlanır ve ayrıcalıklar tanınırdı. Zafer kazanmanın asıl hedef olmadığı, eğlence için iyi bir oyun oynamanın temel motivasyon olması gerektiği savı, gerçek aşkıta şehvete yer olmadığı düşüncesi kadar bayattır. Her zaman, sporda en başarılılar yarışmış ve kazandıkları zaferler için ödüllendirilmişlerdir. Dolayısıyla, sporun, saf eğlenceden ibaret olduğu eski güzel günlerine dönmesi düşüncesi hayâldir. Öyle günler hiç olmadı. Hiçbir zaman, hiçbir yerde! Hatta,

olimpiyatların, sporun gelişimi için çok fazla şey ifade etmediği söylenebilir. Dünya kupası, Avrupa, Asya şampiyonları gibi organizasyonları, sporun kendisi için daha hayırlı işler yapıyor gibi görünüyorlar. Şu anki en önemli olimpiik mücadele, gelecekteki olimpiyat organizasyonlarının ev sahipliğini kapmaya çalışan kentlerin kavgası olmuştur. İlkel sporlar vurguya el, ayak veya sopalar yardımıyla oynanıyor olsun, top oyunlarına yüklemişlerdi. Klasik çağda ise, bu tipte oyunlar asla yüceltilmemiştir. Eski Yunan olimpiyatlarında top oyunlarına yer verilmemiş, bu oyunlar "çocuk oyunu" olarak nitelendirilmiştir. Eski Romalılar da, top oyunları için hamamlarının kenarında gösterişsiz alanlar ayırıp, görkemli arenaları at arabası yarışları ve gladyatör düelloları için inşa etmişlerdir. Orta çağda, İngiltere'de krallar top sporlarını bütünüyle yasak-

Tramplenden atlama'nın 19. yy'da yaygınlaşmaya başladığı günlere ait bir fotoğraf.

1926'da, Mağ'sı yüzerek geçen ilk kadın olan Gertrude Ederle, soğuk suyun etkisine karşı yağlanıyor.

lamışlardı. Oysa, 19. yüzyıldan itibaren, futbol tüm dünyayı sarıp sarmalamıştı. Önümüzdeki yıllarda spor alanında bizi bekleyen değişikliklerden biri, basketbolun futbol saltanatını kırması olabilir. Keza, sporu kalıcı ve popüler kılan, estetik, sanatsal anlatıra yansıtış biçimi. Eski Yunan olimpiyatlarından geriye kalan şey, bunlara ilişkin heykeller ve çömlek resimleri. Bu karşılaşmalarda olup bitenler veya dereceler hakkında bilinen veya önem verilen pek birşey yok. Günümüzde, grafik sanatlarına en çok yansıyan ve TV ekranlarında en çok ilgi çeken sporun basketbol olduğu söyleniyor. Herşey bir yana, genelde spora olan ilgi her geçen gün artıyor. Sporun ve sporunun değerinin yükseldiği bir dönemde, olimpiyatlara ve çevresinde dönen spor tartışmalarına merhaba.

Frank Deford

"Let the Games Begin." *National Geographic*, Temmuz 1996
Çeviri: Özgür Kurtuluş

19. yüzyılda, İngiltere'deki özel okullar, söz gelimi Rugby, pek çok modern spor dalının doğuşunda öncü rol oynamıştı. Rönesans Fransasında, kapalı alanlarda oynanan bir tür tenis turnuvası beklenmedik şekilde gözde hale gelmişti. 1955'te Arizona'da dev toplar ve atlarla oynanan ilginç bir oyun türemişti. Fotoğraftaki top, eski bir meteoroloji balonundan yapılmış.

okulu açıyor.
1743 İngiltere'de boks sırasında, yerdeki bir yarışmacıya vurmak yasaklanıyor.
1766 Eski Olimpiyatların yapıldığı bölge keşfediliyor.
1793 Almanya'da ilk jimnastik kitabı yayımlanıyor.
1800'lerin başları Almanya ve İsveç'te dalgıçlık sporu başlatılıyor.
1830'lar İngiltere'deki Rugby oku-

lunda futbol ve rugby oyunları geliştiriliyor.
1851 İngiltere'de bir yat yarışının şampiyonuna 500 dolar ödül veriliyor.
1858 İngiltere'de açık hava tenis turnuvaları başlıyor.
1864 İrlanda'da ilk atla atlama yarışları başlıyor.
1866 İngiltere'de ilk kano şampiyonası düzenleniyor

1867 İngiltere'de boksta eldiven kullanımı başlıyor.
1868 Paris'te ilk bisiklet yarışları başlıyor.
1873 İngiltere'de badminton oyunu yaygınlaşıyor.
1875 Matthew Webb ilk kez Mağ'sı yüzerek geçiyor.
1877 Wimbledon'da ilk tenis şampiyonası.
1891 Massachusetts'de modern

basketbol doğuyor.
1893 İngiltere'de dalma yarışmaları başlatılıyor.
1896 Atina'da Olimpiyatlar tekrar başlatılıyor.
1911 İlk Indianapolis araba yarışları.
1922 Johnny Weismüller, 100 metreyi 1 dakikanın altında yuzen ilk kişi oluyor.
1924 Fransa'da ilk kişi olimpiyati

yapılıyor.
1930 İlk dünya futbol kupasında Uruguay Arjantin'i yener.
1972 Yüzücü Mark Spitz Münih Olimpiyatlarında 7 altın madalya alıyor.
1976 Romanya'lı jimnastikçi Nadia Comaneci Montreal Olimpiyatlarında 7, tam 10 puan alıyor.
1966 Atlanta'da modern olimpiyatların yüzüncü yılı kutlanıyor.